

Kohti kestäväää ja sosiaalisesti oikeudenmukaista perusopetukseen valmistavaa opetusta

TEKSTI ANNE TIERMAS JA HEIDI NAUKKARINEN

Perusopetukseen valmistavan opetuksen nykytilanne

Uusia perusopetukseen valmistavan opetuksen ryhmiä on perustettu kiihtyvällä tahdilla viimeisen kuluneen vuoden aikana. Monet opetuksen järjestäjät ovat rekrytoineet ensimmäiset valmistavan opetuksen opettajat

– vaihtelevalla menestyksellä. On selvää, että sopivia opettajia on ollut vaikea löytää, sillä perusopetukseen valmistavan luokan opettajan pätevyysvaatimuksia ei ole laissa säädetty eikä työhön siten ole yhtä tapaa pätevyitä. Vaikka suurimmissa kaupungeissa valmistavaa opetusta on jo järjestetty pitkään, on pula opettajista viivästyttänyt ryhmien perustamista. Vastasaapuneet oppilaat ovatkin joutuneet odottamaan kouluun pääsyä pidempään kuin aiemmin.

Valmistavan opetuksen volyymin laajeneminen on näkynyt myös yhteydenottoina kentällä

toimiviin asiantuntijoihin. Kokeneet valmistavan opetuksen opettajat ovat päivittäin jakaneet materiaaliveikkoja, toimivia käytänteitä ja opetuksen järjestämistä koskevaa tietoa niin omassa kunnassaan kuin laajemmin muun muassa sosiaalisessa mediassa. Opetusalan Ammattijärjestö (OAJ) järjesti elokuussa 2022 webinaarin Miten kohtaat

kriisin keskeltä tulevan oppijan, jota seurasi yli 800 opetusalan ammattilaista reaaliaikaisesti ja vähintään saman verran kiinnostuneita on katsonut tallenteen myöhemmin. Myös Suomenopettajien järjestämään valmistavan opetuksen pedagogiseen verkkokahvilaan osallistui ennätysmäärä kentällä toimivia opettajia lokakuussa 2022.

Valmistavan opetuksen ja siihen erikoistuneiden osaavien opettajien tarve on tuskin vähenemässä. Muun muassa globaali muuttoliike, paikalliset ja maailmanlaajuiset kriisit ja ilmastopakolaisuus lisäävät vastasaapuneiden esi- ja perusopetusikäisten lasten ja nuorten

määrää myös tulevaisuudessa. Tarkastelemme tässä artikkelissa nykytuotoisen perusopetukseen valmistavan opetuksen haasteita ja pohdimme niihin ratkaisuja tavoitteena kestävä ja sosiaalisesti oikeudenmukainen valmistava opetus.

Haasteet ja kehittämistarpeet

Nostamme kolme haastetta perusopetukseen valmistavan opetuksen kentältä: oppijan subjektiivisen oikeuden valmistavaan opetukseen, opettajien pätevyysvaatimukset sekä valmistavan opetuksen ryhmäkoon. Jotta voimme keskustella haasteista, on ensin määriteltävä, millaista on

nykymuotoinen perusopetukseen valmistava opetus sekä se, kuka itse asiassa on valmistavan opetuksen oppilas ja valmistavan opetuksen opettaja.

Perusopetukseen valmistavaa opetusta tarjotaan tällä hetkellä esi- ja perusopetusikäisille maahanmuuttotautaisille oppilaille, joiden koulun opetuskielen taito ei vielä ole riittävä. Valmistavaan opetukseen voi osallistua enimmillään yhden lukuvuoden ajan. Opetuksen kentällä vallitsee kuitenkin yhteisymmärrys siitä, että kaikki valmistavan oppilaat eivät saavuta vuodessa yleisopetuksessa tarvittavaa kielitaitoa. Vastaantulo-hanke (2017–2019) lanseerasikin käsitteen vastasaapunut kielinoppija, jolla tarkoitetaan neljän vuoden sisällä Suomeen muuttanutta vieraskielistä oppilasta.

Tällä hetkellä opetuksen järjestäjällä ei ole velvollisuutta järjestää perusopetukseen valmistavaa opetusta, eikä vastasaapuneella oppilaalla siten ole subjektiivista oikeutta osallistua valmistavaan opetukseen. Valmistavan opetuksen tarjoama kielellinen tuki ja koulunkäyntitaitoja kehittävä pedagoginen toiminta ei siis ole tarjolla kaikille. Perusopetukseen valmistavaa opetusta voidaan tarjota niin ryhmämuotoisena kuin inklusiivisena yleisopetuksen ryhmässä. Molempia järjestämistapoja yhdistää se, että kullekin oppilaalle laaditaan henkilökohtainen opinto-ohjelma. Valitettavasti oppilaan henkilökohtaisen

Mikäli perusopetukseen valmistavaan opetukseen eli vastasaapuneen oppilaan koulupolun alkuun ei panosteta riittävästi, se näkyy valitettavasti usein vielä hyvin pitkään myöhemmissä opinnoissa esimerkiksi pitkäkestoisena kielellisen tuen tarpeena.

opinto-ohjelman toteuttaminen on toisinaan haastavaa vajavaisista resursseista ja oppilaiden tuen tarpeen määrästä johtuen. Oppilashuollollinen tuki kuuluu myös valmistavan opetuksen oppilaille, mutta sitä ei käytännössä useinkaan saada

riittävästi ja oikea-aikaisesti, jolloin opetus ei välttämättä ole pedagogisesti laadukasta ja kotoutumista tukevaa, vaan pahimmillaan oppilaiden “säilömistä”. Mikäli perusopetukseen valmistavaan opetukseen eli vastasaapuneen oppilaan koulupolun alkuun ei panosteta riittävästi, se näkyy valitettavasti usein vielä hyvin pitkään myöhemmissä opinnoissa esimerkiksi pitkäkestoisena

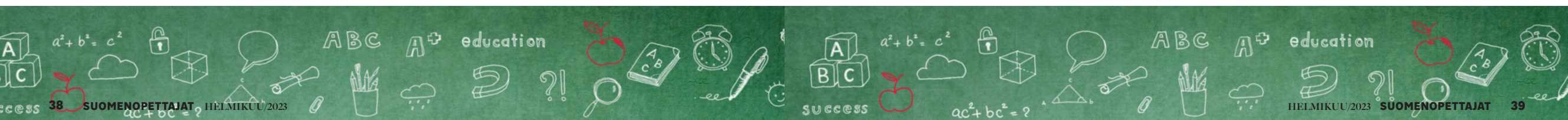
kielellisen tuen tarpeena.

Ryhmämuotoisen valmistavan opetuksen ryhmäkoko ei ole määritelty valtakunnallisesti, vaan kukin opetuksen järjestäjä saa itse määritellä ryhmäkoon. Vaikka Opetushallitus suosittelee ryhmäkooksi 8–10 oppilasta, saattaa joissakin valmistavan opetuksen ryhmissä opiskella samanaikaisesti lähes parikymmentä oppilasta. Yhtä lailla perusopetukseen valmistavan opetuksen opettajan kelpoisuusvaatimuksia ei ole määritelty valtakunnallisesti, vaan ne saa kukin opetuksen järjestäjä määritellä vapaasti. Vaihtelevien pätevyysvaatimusten seurauksena tehtävään on haettu muun muassa erityisluokanopettajia, joista on muutenkin huutava pula. Valmistavan opettajan työtä tukevaa täydennyskoulutusta on vaihtelevasti tarjolla.

Ratkaisuja

Ehdotamme, emme suinkaan ensimmäisinä, että perusopetukseen valmistavan opetuksen vaihteluun käytäntöihin tulisi saada ryhtiä. Valmistavan opetuksen järjestämistä tukisi lainsäädännön tarkentaminen, ja olemmekin organisoimassa kansalaisaloitetta lakimuutosten edistämiseksi.

Ensinnäkin vastasaapuneella oppilaalla tulisi olla subjektiivinen oikeus kielelliseen tukeen ja oman opinto-ohjelmansa mukaiseen

Ensinnäkin vastasaapuneella oppilaalla tulisi olla subjektiivinen oikeus kielelliseen tukeen ja oman opinto-ohjelmansa mukaiseen valmistavaan opetukseen. Toiseksi valmistavan opetuksen ryhmäkoko tulisi määritellä. Kolmanneksi on tarkasteltava valmistavan opettajan pätevyysvaatimuksia.

valmistavaan opetukseen. Tämän tuen pitäisi olla joustavasti mahdollista enintään kahden vuoden ajan. Toiseksi ryhmämuotoisen perusopetukseen valmistavan opetuksen ryhmäkoko tulisi määritellä niin, että valmistavan opetuksen ryhmässä voisi olla enintään kymmenen oppilasta. Ryhmäkoon määrittelemisen lisäksi tulisi varmistaa, että inklusiivisena järjestetyssä valmistavassa opetuksessa luokkakoko ei kasva yli 20 oppilaan.

Kolmas ja ehkä monitahoisin ratkaisu liittyy valmistavan opettajan pätevyysvaatimuksiin. On selvää, että valmistavan opettajalla tulee olla pedagoginen pätevyys (60 op), mutta ei ole yhtä vastausta siihen, millaiset muut opinnot tukevat valmistavan opettajan työtä. Lisäksi kentällä toimii kokeneita ja asiantuntevia valmistavan opettajia hyvin erilaisilla (opettajan)koulutustaustoilla. Haasteena on myös ollut sopivan täydennyskoulutuksen hajanaisuus ja hankesidonnaisuus, ja esimerkiksi Perusopetukseen valmistavan opetuksen (Valmo) perusteet -opintokokonaisuutta (25 op) on tarjottu muutaman kerran ainoastaan Turun yliopistossa. Valmistavan opetuksen opettajan kelpoisuudesta olisi siis säädettävä lailla ja täydentäviä kieli- ja kulttuuritietoisuuteen liittyviä opintoja tulisi olla tarjolla valtakunnallisesti.

Yhteistyö

Perusopetukseen valmistavan opetuksen laadun varmistamiseksi rakenteiden on oltava kunnossa. Onneksi jo tällä hetkellä monenlaiset epävirallisen toiminnan muodot tukevat valmistavan opetuksen järjestämistä. Kentällä toimivien opettajien tapa jakaa materiaalejaan ja osaamistaan helpottaa uusien opettajien työn aloittamista. Usein myös jo kokeneet valmistavan opetuksen opettajat inspiroituvat vinkeistä ja osaamisen jakamisesta, sillä monesti valmistavan opetuksen opettaja on yksin omassa koulussaan tai kunnassaan, ja laajempien verkostojen sekä kuntarajat ylittävienkin kollegiaalisten kontaktien merkitys on suuri.

Opettajien keskinäinen yhteistyö ja jakaminen edistää työhyvinvointia ja työssä jaksamista. Suomenopettajien perusopetukseen valmistavan opetuksen työryhmä onkin poikkeuksellinen aktiivinen, samoin kuin VALOA!-Facebook-ryhmä. Lisäksi valmistavassa opetuksessa toimivien opettajien yhteistyö oppilashuollon henkilöstön ja muiden toimijoiden kanssa on tärkeää työn kuormittavuuden näkökulmasta.

Kun ryhdyimme suunnittelemaan kansalaisaloitetta valmistavan opetuksen lainsäädännön tarkentamiseksi, saimme mukaan niin opettajia, tutkijoita kuin opettajankouluttajiaakin. Kaikki tuntuvat jakavan saman tavoitteen valmistavan opetuksen kehittämisestä. Työ on vielä kesken, mutta se ehdottomasti jatkuu.

